

Максим Фірсенко

ГАЗЕТНА ПУБЛІЦИСТИКА ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА 1997-2007 РР.: ЗАСОБИ ВПЛИВУ

Стаття присвячена публіцистиці Ю. Андруховича в газетах «День» і «Дзеркало тижня». Виявлена її сугестивна природа. Проаналізовані провідні прийоми впливу на аудиторію в текстах.

Ключові слова: газета, есе, вплив, ритм, повтори, інтимізація, жанр.

Статья посвящена публицистике Ю. Андруховича в газетах «День» и «Зеркало недели». Определена ее суггестивная природа. Проанализированы ведущие приемы воздействия на аудиторию в текстах.

Ключевые слова: газета, эссе, воздействие, ритм, повторы, интимизация, жанр.

Article is devoted to journalism of Y. Andrukhovych in newspapers «Day» and «Mirror Weekly», the nature of which is suggestive. Analyzed leading techniques impact on the audience in the lyrics.

Key words: newspaper, essay, influence, rhythm, repetition, intymisation, genre.

Публіцистика Юрія Андруховича, як можна судити з його перших публікацій у газеті «День» 1997 року, дуже різноманітна як за проблемно-тематичним наповненням, так і з точки зору засобів впливовості, які автор використовує. *Актуальність* цієї статті зумовлена посиленням впливовості сучасної письменницької публіцистики, насамперед есеїстики, природа якої сугестивна. *Мета нашої статті* — проаналізувати засоби впливовості есеїстики Ю. Андруховича. *Об'єкт дослідження* — газетна публіцистика Ю. Андруховича 1997-2007 років.

Сьогодні публіцистична спадщина Ю. Андруховича нараховує понад півтисячі творів, надрукованих у вітчизняних газетах «День», «Столичные новости», «Україна молода», «Дзеркало тижня», часописах «Критика», «і», «Сучасність», «Четвер», «Кур'єр Кривбасу», цілого ряду польських і німецьких виданнях і згодом укладених у книги

«Дезорієнтація на місцевості», «Моя Європа», «Диявол ховається в сирі». У газетній публіцистиці 1997—2007 років, насамперед представлений у газетах «День» і «ДТ», можна виділити основні чотири проблемно-тематичні дискурси есеїста: український (національний), антиімперський (антирадянський), проєвропейський і мистецький, що тісно перетинаються.

Журналістську кар'єру Ю. Андрухович розпочав у газеті «День», де протягом 1997—1999 років вів рубрику «Парк культури». Цілком зрозуміло, що основна тематика його виступів стосувалася культурологічних питань. Публіцист писав матеріали, присвячені річниці того чи іншого письменника, знаменній для української культури події, рецензував новинки літератури, брав інтерв'ю у поетів, прозаїків, культурних діячів. Сам автор говорив, що писати почав «з любові до химерних писань», а починалось усе «з коротких рецензій та розрізнених рефлексій», які друкувалися в газеті «День». Згодом письменник у ролі колумніста почав друкуватися в газеті «Дзеркало тижня», продовживши есеїстичне письмо у рубриках «Підсвідоме» і «Геопое- тика», вважаючи його своїм власним, особистим проектом [див. 13].

Процес «входження» Ю. Андруховича-журналіста в концептосферу обраного сегменту інформаційного поля був нелегким, адже його перші публікації мало чим відрізнялися від художніх оповідань; лише згодом у них з'явилися й публіцистичні нотки. Так, одна з його перших публікацій «Імперія чи смерть?» не торкається якихось глобальних питань, це швидше прагнення поділитися власними міркуваннями з приводу колишньої величі Австро-Угорської імперії, симпатії до якої автор ніколи не приховував. Фабула твору — відвідування церкви капучинів на Кернтнерштрассе, де ховали австрійських монархів. Проте твір насправді торкається одвічних питань життя і смерті (теми на кшталт тієї типові для жанру есе): «Вишкір Смерті, цієї непристойної кістлявої дами з імперською короною на черепі, супроводив мене скорботним підземеллям... Я побачив її на одному із саркофагів і вже не міг забути. Тут можна було б вивчати історію Австрії (дати, імена, генеалогічні ряди), історія мистецтва (труни барокові, рококові, ампір, бідермайер, труни в стилі модерн), історію величі, історію розпаду. Тут можна було б дійти справді вагомих висновків про сенс і безглуздя, про золото й попіл, якби я був уважнішим, якби там, угорі, за якихось двадцять років, не відбувалася щоденна марнота марнот, звана життям» [2, 12].

Серед «вічних» тем, до яких звертається Андрухович, варто виділити й такі: незалежність справжня й штучна, роль митця в сучасному суспільстві, людина і мистецтво, божественне й демонічне начала в людині, час і людські зміни, пов'язані з цим тощо.

Згодом Андрухович починає «нарошувати» публіцистичну впливовість. Приміром, прикметною є публікація «В один із днів наприкінці серпня...», датована 27 серпня 1997 року. Її зміст — привітання себе й співвітчизників з Днем Незалежності України. У тексті немає якихось приголомшливих фактів, вражаючих цифр тощо. Натомість твір пронизаний особливим пафосом радості за країну, яка святкує шосту річницю незалежності. Автор зазначає, що країна тільки-но вчиться бути незалежною, тож ці шість років були для неї непростими, адже для багатьох цей факт ще залишається неочевидним. Проте для публіциста, широкого патріота, це свято є справжнім, для нього незалежність дорівнює життю: «Я ніколи не перестану дякувати (кому? — не знаю, просто дякувати і годі!) за те, що був у моєму житті це день — 24 серпня 1991-го. День, коли — не більше й не менше — збулося щось надзвичайне, коли "незалежність" перестала означати "недосяжність", коли, наважуся на патетику, само майбутнє втрутилося в перебіг подій і владно нагадало про своє уможливлення» [1, 10]. У невеличкій публікації авторові вдалося образно окреслити ключові проблеми відбудови української державності. Серед них — «іспитовий термін», «класичний зразок пострадянського простору з дикою єдністю непоєднуваного», «пошматована ментальність», «незнищенна сірість та інфільтрація в найвищих ешелонах», «державотворення з кримінально-люмпенським присмаком». Натомість визначено й особисті сподівання на найкраще у словосполучення типу «оберемо нормальність» або «неодмінно навчимося бути людьми».

Проте в публікації з нагоди Дня Незалежності через рік, варто сказати, високого пафосу поменшало. Оцінка досягнень незалежної України скромніша, та й власне ставлення до неї стриманіше, очевидно, політична ситуація в країні не додала оптимізму авторові. Він напругу замишлюється про європейське майбутнє України й усвідомлює, що воно примарне. А причини цього — насамперед у небажанні сучасного українця розпрощатися з радянським минулим, яке вперто втручається в процес становлення української державності: «Свобода пересування, буттєвий достаток, казкові краєвиди й нестерпна легкість — усе це не дається просто так і жодним чином до нас не пасує. От тільки часом буває дуже шкода тієї молоді й красивої країни, побаченої з початку дев'яностих» [7, 10]. Варто додати, що це саме той твір, з якого розпочинається наростання конфлікту Юрія Андруховича із Батьківщиною. Уже в цьому творі з'являється образ країни,

за яку буває соромно, вже в цьому творі відчувається розчарування суспільством, котре в масі своїй інертне і байдуже. Особливо різкий контраст він щоразу відчуває, повертаючись із закордону «в ту саму країну», що презентує «класичний зразок пострадянського простору з дикою єдністю непоєднуваного, з пошматованою ментальністю, ... з так і не викиненим на смітники століть совковим баластом, так і не сформульованим розумінням, ким вона врешті була, і ким стала» [7, 10]. Незважаючи на проблеми становлення молодій державі, есеїст вважає, що згодом цей час буде оцінений як період напруженого шукання самих себе на своїй землі. Але ще зовсім недавні українські політичні реалії з виразними ознаками авторитаризму спонукають Андруховича до формулювання радикальних риторичних запитань: «Я справді не знаю — що робити письменникові в країні, де явна й таємна поліція вилловлює і кладе людей обличчями на асфальт за єдиною ознакою — якщо ці люди розмовляють його, письменника, мовою». Цей, згодом афористичний, пасаж яскраво ілюструє одну з особливостей есеїстики Андруховича, розпочату саме в газеті «День»: навіть на злободенні теми і виклики часу він реагує з естетичних, мистецьких позицій, уникаючи громадянського пафосу, дидактизму та наступальності.

Проаналізуємо засоби впливовості в цих двох творах. Варто уточнити, що йдеться саме не стільки про переконання, скільки про впливовість, сугестію: якщо переконання ґрунтується на інформованості, звернене до розуму, свідомості, критичного мислення і спрямоване на систематизацію фактів і висновків, то вплив (навіювання) апелює до несвідомих механізмів психічної діяльності і керує цими функціями організму. «Звернення до емоцій і почуттів адресата викликає асоціативні образи, благодотворні для сприйняття інформації, і приводять адресата у потрібний адресантові психічний стан» [15, 8].

Комунікативний ефект досягається Андруховичем за рахунок взаємодії стратегій звернення до логічної сфери світосприйняття й емоційно-образної сфери сприйняття, котрій, у свою чергу підпоряд

ковується стратегія навіювання, репрезентована тактиками міфологізації і ритмізації.

У двох творах, присвячених Дню Незалежності, автор менше використовує фактуальну аргументацію, натомість більше міркує і висуває значимі поняття. Ми не знайдемо у нього посилань на конкретні джерела, та й газетний матеріал навряд чи потребує цього, натомість до процесу міркування активно залучає читача: між частинами міркування встановлено причинно-наслідковий зв'язок, тези постають наслідком, що потребує декодування та встановлення причини, а розкриваючи тезу, Андрухович-есеїст наводить необмежену кількість причин та основ, що надають переконливості міркуванню: «Я далекий від таємниць великої (та й будь-якої) політики, тому, аби дати собі раду з країною, в якій живу, змушений дослухатися лише внутрішніх естетичних критеріїв. Перевіряти кожну доволішню з'яву на естетичну якість. І я вкотре змушений констатувати чергову хвилю «повернення колишніх», а відтак і всього колишнього: способу думання, мовлення, керування цією країною. Феномен спікера, прокурора чи ще там когось «зі старими чесними обличчями» тут аж ніяк не є чимось надзвичайним. Та сама Україна й ті самі українці — хитруваті твердолобі селяни, по-своєму вперті, по-своєму підступні, невинно віддані світлому радянському минулому, горді своєю керівною діяльністю «в ті славетні роки» (така вже ця неусвідомлювана підлість доби!) — от вони знову посіли найвищі крісла. От ще один виток нашої, такої своєрідної спіралі розвитку» [7, 10].

Логічний вплив на адресата досягається включенням у процитований мікроконтекст лексичних одиниць, що формують у читача контекстуальні опозитивні смисли, котрі переконують читача в примарності незалежності: країна бажана й реальна, уряд, на якого очікували і той, який не виправдав сподівань, Україна як частина Європи та Україна як продовження радянського ества. Застосовуючи тактику міркування, природну для есеїста, зв'язуючи тезу з аргументом і підкріплюючи міркування висновком, есеїст сприяє логічному засвоєнню інформації адресатом, допомагає стежити за ходом своїх міркувань і тим самим досягає поставленої мети — переконати читача, що «свобода пересування, буттєвий достаток, казкові красиви й нестерпна легкість — усе це не дається просто так і жодним чином до нас не пасує».

Тактика висування значимих понять також менше репрезентована в цих есе, хіба що провідна роль належить ключовим словам, головні з яких — Інша Україна, решта ж підпорядковуються саме їм: невинні надії, розчарування, національна незафіксованість.

Стратегія звернення до емоційно-образної сфери світосприйняття актуалізується в таких тактиках: саморепрезентації адресата, вираження авторської оцінності, інтимізації і створення образності.

У цих двох творах, присвячених Дню незалежності, наочними є тактика вираження авторської оцінності та інтимізації (решта більш наочна в інших творах, однак говорити, що тактики застосовуються одноосібно, розрізнено одна від одної, неможна). Так, постать автора цих творів виростає насамперед з переживання естетичного, історичного, біографічного, філософського в їх нерозривності. Для передачі цієї нерозривності, злиття використовуються спеціальні композиційні прийоми, наприклад, репліки в бік, спеціальні композиційні і графічні прийоми (наприклад, виділення курсивом), коментарі, уточнення чи протиставлення в дужках. Однак найголовніша прикмета авторської позиції в творах Андруховича — відвертість і ширість, явлена в розповіді й міркуваннях. Цей принцип *Iche^hluding* («я — розповідь / оповідь») перетворюється на авторське «само-розповідання» та значною мірою визначає авторський стиль і спосіб художньої організації тексту. Наближаючись до «самописання», *Iche^hluding* перетворюється на метод і форму авторського самостереження, що може супроводжуватися іншими, але вже похідними від нього процесами: самоаналізом, самооцінкою, інтерпретацією і т. д.» [див: 14].

На думку психолога Бориса Іройса, відвертість є дієвим засобом навіювання, адже в такий спосіб читач провокується на настрій, суголосний настрій і стану автора. Дослідник пише: «Відвертість — це чуже у контексті свого, результат обміну своїх знаків на чужі, котрий викликає ефект неочікуваного проникнення крізь заслон конвенціонального автоматизму» [12, 61].

Уже в перших творах Андруховича намітилася тенденція використання багатьох стратегій впливу, що підпорядковується й емоційно-образній сфері, відтак нами виділено такі сугестивні прийоми в його текстах:

1) ритмізація. Відомо, що ритм є динамічною системою текстотворення. На думку С. Болтаєвої, «успіх навіювання, головним чином,

залежить від ритмічності впливу того чи іншого роду.. Формальною ознакою роду є повтор чуттєво відчутних елементів — прагматично сильних слів і звуків мови. Прагматична функція ритму полягає не тільки у впливі на слуховий і мовний апарат (у випадку вимови сугестивного тексту) як засіб його стимуляції та автоматизації сприйняття ідеї, що навіюється, але і в насичення мовних одиниць додатковими відтінками значень» [10, 3]. Причому йдеться про лексичні, так і фонетичні відтінки значень. Зміст навіювання прямує лексико-семантично (значенням ключових слів) і втілюється в мові системами звукових повторів. Ефект навіювання забезпечується на фонетичному рівні за допомогою створення власної фоноритмічної схеми, що базується на фонетиці ключових слів. Остання обставина дуже важлива в плані ефективності дії: фонетичний рівень мови не контролюється свідомістю, й ідея, що навіюється, проникає в сферу несвідомого, найбільше впливаючи на психіку реципієнта. Сказане безпосередньо стосується сугестивних текстів як таких — молитов, проповідей, заклинань, однак аналіз есеїстики Юрія Андруховича засвідчує, що подібні фоноритмічні схеми — аж ніяк не рідкісне явище в його творах. Так, першорядна роль у цьому відводиться алітерації, котра покликана підкреслити значення окремих слів, виділяючи їх чи надаючи їм особливо виразного значення: «Священна Римська імперія, виноград, пиво, духовні оркестри, "Карміна Бурано", порцеляна з Німфенбургу, лебедине королівство Людвіга Другого, ще раз пиво, багато пива, пиво і бароко, і тисяча кав'ярень, і нарешті повсюдне, як повітря, "грюсс готт!"» — у даному уривку повторення «р» передає атмосферу німецької Баварії, суворой і притягальної водночас, що не може не привертати увагу читача. Слушною є думка І. Гальперіна, що сама по собі алітерація не несе смислової функції. «Вона є лише засобом додаткового емоційного впливу, свого роду музичним супроводом основної думки висловлювання» [див. 11].

Алітерація часто зустрічається і в назвах творів Ю. Андруховича: «Ерц-герц-перц», «Арфа і фавн», «Імперія чи смерть?», «Безодня між безодень» тощо.

Слід зазначити, що часто в текстах Андруховича використовується і особлива система прийомів, яка в евфонії називається «розкладанням алітерації». До розкладання алітерації відносяться такі прийоми, як пролепс, коли один звук з складної (комплексної) алітерації зустрічається раніше (розкладання, що підсумовує) («Майдан явив собою сконцетрований образ України майбутньої»); силепс, коли такий звук зустрічається пізніше (деталізуюче розкладання) («мовне питання є надто умовним, себто надто зумовленим»); інтеркаляція, окремий випадок, коли такий звук стоїть між двома повторюваними комплексами звуків (імперія чи смерть). Часто звукове враження проводить тоталітет, коли одне слово об'єднує в собі

звуки, в інших словах або в іншому слові, що стоять розрізнено («ланцюг спокус — прирівняти патріотизм до націоналізму, а той у свою чергу до нацизму, расизму, сексизму»). В той же час усі ці прийоми комбінуються в різних поєднаннях з основними формами побудови систем повторів.

Як прийоми ритмічної організації мови в текстах Андруховича відмічені пролепс, силепс і тоталітет, за допомогою яких також створюється імпліцитна ритмічна структура звукових повторів. Важливим є той факт, що ключова алітерація, яка піддається «розкладанню», у більшості випадків входить до семантично значущого для даної фрази слова, що відображає мету й головну ідею навіювання есе. Слово, що містить головне звукосполучення фрази, оточене одиницями мови, які включають ті ж звуки. Можна стверджувати, що алітерація до певної міри керує вибором тих або інших лексичних засобів. Дана позиція стосується автоматичного вибору потрібної лексичної одиниці. Вочевидь, автор на підсвідомому рівні зі всіх способів вираження у потрібному сенсі відбирає ту лексема, яка суголосна ключовій і є ритмічно органічною для свого оточення в межах окремої фрази.

Ось приміром есе «(У)мовний вопріс», присвячений аналізу перших кроків влади у 2005 році, зокрема, щодо можливого надання російській мові статусу другої державної. В тексті неодноразово об- ігрується слово «мова», алітерація «р» підкреслює її ймовірний статус, неприйнятний для автора: «розвиток російської мови може відбуватися виключно за рахунок мови української, у чому ми вже встигли переконатися на прикладах нашого, скажімо, радіо- чи телеефіру». Однак звичайна алітерація стає переконливішою у варіанті повторів низки звуків: мовне — умовне — зумовлене, що дублюється і в назві твору «У(мов)ний вопріс».

У творі важливу роль відіграють і численні повтори, так, слово «український» вжито 8 разів, «російськомовний» — 12 разів. Цілком зрозуміло, що повторення одних і тих же звуків, як і цілих слів, по

трібне авторові для привернення уваги до обговорюваних питань, що підкреслює його особисту зацікавленість у них і тим самим сприяє читацькій увазі та активності щодо них.

2) використання повторів. Так, важливий прийом сугестивності у творах Андруховича — використання анафори. Анафора — це фігура мовлення, повторення початкових слів у кожній новій частині висловлювання для посилення впливу і більшої запам'ятовуваності повторюваних елементів. Це доволі поширений прийом у рекламі і ПР, часто на початок анафористичних текстів розміщують назву рекламованої фірми, товару чи послуги — цим нехитрим прийомом наче центрують рекламований об'єкт, скеровують на нього увагу аудиторії. В есе, зокрема, Андруховича, анафора використовується несвідомо з метою посилити увагу читача на окремих словах і поняттях. Так, в есе «Близько до тексту» анафора «мені подобається» розпочинає практично всі абзаци твору, особливо посилюючи читацький інтерес до того, про що йтиметься після цих слів. Есей «Останні поети» умовно складається з двох частин: у першій коротко розповідається про Нью-Йорк та тамтешніх поетів, у другій — про його виступ у нічному кафе «Ньюйорікан», кожний абзац у ній відкривається анафорою «я ніколи не забуду», що звучить як своєрідне заклинання і сприяє читабельності твору. Такі повтори на початку фрази, звичайно, сприяють моментальній фіксації їх підсвідомістю, що спрощує впливову задачу есеїста, звісно, й естетичний бік даного питання не виключається. Мета анафори, яка вкрай нерідкісна в текстах Андруховича, затримати, закріпити в пам'яті читача спеціально підкреслений повторенням елемент. В есеях «Дня», «ДТ», як, зрештою, і в інших текстах анафора задає тексту певного ритму, що, поряд з повторенням тотожного анафоричного елемента, дещо наближує звучання прозового уривка до звучання поетичного мовлення, що не може не лягати на підсвідомість, адже поетичне мовлення краще запам'ятовується, ніж решта.

Функції впливу виконує й епіфора: повторення кінцевих звуків, слів і цілих фраз теж сприяє невимушеному запам'ятовуванню інформації, котру прагне передати Андрухович: «ті вірші були: претензійні, манірні, солодкаві, вторинні, версифікаційно невірні, тьмяні, плутані, аполітичні, наївні, банальні, надумані, пасивно-споглядальні, ідейно неспроможні» — так у своєрідний спосіб «критикуючи власний поетичний набуток в есе «Час і метод» автор насправді хоче посилити увагу до своєї спадщини, а не відвернути. Зауважимо, що епіфора ще більше ніж анафора сприяє ритмічній організації мови завдяки посиленню і звуковій тотожності кінцівок. Психологи твердять, що остання фраза запам'ятовується на порядок краще, ніж перша, чи та, що в середині. Епіфори в есе також підкреслюють логічний зв'язок чи емоційну тотожність суміжних відрізків мовлення, як-от у

наступному уривку, де йдеться про відмінність американської і російської ментальності і принципів демократії: «... Бо насправді закінчиться все не надто весело. Бо насправді закінчується ще одна утопія. Мені не шкода Росії — в неї була інша, не така утопія» [6, 12].

Зевгма — відношення окремого слова одночасно до двох інших у різних змістовних планах має місце в есеях Ю. Андруховича також. Зазвичай вона досягається при наявності однорідних членів речення, причому семантичні зв'язки даного слова поруч з низкою однорідних членів неоднакові: «Ніколи в житті він не кричав на мене, це сталося вперше. Не пам'ятаю, чи востаннє, але точно пам'ятаю, що вперше».

Повторення ключових слів у кожному абзаци — дієвий засіб впливу на свідомість читача. Свого часу науковці (А. Соколов, А. Смірнов) наголошували на головній їх функції закріплення змісту тексту у розумі. Такі мовні одиниці для реципієнта постають смисловими опорними пунктами розуміння і вкрапляються автором у текст з метою виділення головного, суттєвого, провідного, найбільш характерного.

Приміром, в есе «Орган, яким люблять» ключовим словом є «патріотизм», яке повторюється в тексті ледь не щоабзаца і щоразу у новому контексті. Власне, міркування над тим, що таке патріотизм, і складає суть есе, тож кожна нова думка — новий відтінок значення цього слова. Приміром: «Наш український патріотизм — це така дивна сума і суміш взаємовиключних міфологій. Хоча швидше все-таки технологій. Іноді здається, що нами справді гріх не гратися — адже ми й досі не знайшли своїх відповідей на такі безнадійно застарілі виклики, що їх уже й викликами називати якось незручно» [4, 10]. У цьому тексті ключове слово «патріотизм» складає один тематичний і логічний ряд, його виключити з тексту неможливо, адже воно стає стрижнем образного змісту твору (демон патріотизму, патріотизм радянський, патріотичне виховання, новий різновид патріотизму, антипатріотизм тощо), тим самим організовуючи емоційно-оцінну

перспективу есе, своєрідність мовлення автора, який у такий спосіб намагається пояснити, що таке любов до Батьківщини.

3) пауза — дієвий сугестивний засіб впливу часто зустрічається в есеях Андруховича. Причому йдеться як про логічну, так і про психологічну паузу, однак ступінь впливовості у другій вище. Саме психологічна пауза передає підтекст окремої фрази, без неї мовлення виглядає одноманітним і безбарвним. Варто додати, що психологічна пауза завжди активна, наповнена внутрішнім змістом, як, приміром, у наступному уривку: «Але про страх я думав не тоді, а найпершої ночі. Десь між четвертою та п'ятою ранку врешті зібралось на грозу, і вона шосили розбудила мене у нашій гостьовій кімнаті під самим дахом. Крізь дахове вікно я дивився вгору, на блискавиці й небесні водоспади з непроникної темряви, нічого кращого, ніж «лило як з відра», тут не вигадеш — отже, лило саме як з відра, громи стрясає Штокгорнським хребтом від низин до вершин, а я уявляв собі покинутих на хребті корів, як вони втискаються у глину й траву і заплющують очі від жаху, і як їм страшно сходити вниз розмитими зливою схилами, тож вони ціпеніють, втискаються в землю і нишкнуть, як у стайнях нишкнуть нажахані кози, свині і кури, як розриваються малі сполохані серця в обох кролів... На ранок виявилось, що цього разу всі вижили» [9, 10]. У цьому уривку пауза посилює контрастність між тим, що автор уявляє, і тим, що мало місце насправді, відтак емоційне тло розповіді постає виразнішим, адже дівіше вкарбовується і свідомість читача. Без контрасту уявити зображені картинки було б важче, до того ж пауза «підключає» уяву читача, допомагає увиразнити текст загалом. Варто додати, що Андрухович використав паузу наприкінці есе «Швейцарська Швейцарія», тим самим посиливши її роль удвічі, адже прикінцеві фрази, як відомо, запам'ятовуються якнайкраще.

4) ще один дієвий засіб впливу в аналізованій нами есеїстиці — риторичне питання і фігура відречення, при якій автор ставить питання і сам на нього надає відповідь. При цьому впливовість другої фігури відчутніша, однак і знижувати роль риторичного питання як традиційної для публіцистики, ораторського мистецтва фігури не варто. Риторичне питання — це питальна за своєю будовою конструкція, яка передає повідомлення про що-небудь, на зразок оповідного. Риторичне питання зазвичай виражає емоції того, хто говорить. Його ставлять не з метою отримання відповіді, а заради експресивності твердження.

Приміром, в есе «(У)мовний вопріс» такими питаннями постають: «За що боролись?», «Про який ще розвиток російської мови їм обом ідеться?», «Чи усвідомлює істинний державник ..., що запровадження другої державної насправді не заспокоїть, а суттєво поглибить і назавжди законсервує нашу культурно-ментальну роз'єднаність?» [8, 4] тощо.

5) Серед традиційних сугестивних психолексемних прийомів — використання спершу незрозумілих авторові (а відтак і читачеві) слів. Серед них Ю. Андрухович часто використовує іншомовні слова — він їх вкрапляє у текст невимушено, наче між іншим, вочевидь вважаючи, що у такий спосіб їх значення і зовнішня оболонка більше привернуть увагу, як-от в есе «Одна з тисячі або тисяча перша», в якому він міркує про занепад Америки й описує штат Колорадо, що, на його думку, вмирає й деградує: «Отже, мертві вулички, запустіння, забиті віконниці палаців столітньої давності (руїни мрій тодішніх нуворисів, саме так — сто років самотності!), наглухо зачинені казино, зупинений гральний бізнес, the game is over, дошками забита опера, ще раз порожнеча, жодної душі, лише в сонному салуні над сечопо- дібним «Coors Light» (дуже популярний і настільки ж огидний сорт пива) медитувала пара мексиканських нелегалів, але ніхто з них, як виявилось, нічого не чув ані про Джека Керуака, ані про Діна Морі- арті...» [3, 4]. Перед цим читаємо: «Не вірте, що там вона [Америка] процвітає, не вірте в американське keep smiling, не вірте у радісне сьогоднішнє місце, які мають у своїй назві що-небудь від слова «центр»» [3, 4]. Оригінальні англійські вислови видаються Андруховичу більш виразнішими, до того ж у контексті українського речення такі мовні конструкції виглядають більш привабливими, помітними, адже вони відрізняються візуально, у тексті виділяються курсивом.

Варто наголосити, що такі конструкції зустрічаються практично в кожному газетному есе Андруховича, тож можна говорити у зв'язку з цим про певні прикмети його стилю. Інша прикмета такого стилю — використання слів, зміст яких або спершу незрозумілий, або й зовсім таким є — у такі слова есеїст вкладає свій, особливий зміст, що робить ці слова особливо прикметними, а відтак і впливовими — читач неодмінно намагатиметься розтлумачити для себе їх значення, отже авторський ефект впливу буде досягнуто. «Донумента», «поезієцен- трична країна», «державно-наддержавне утворення», «політфілоло- ги», «невнятиця», «драбадан», «гай-технологічний порив», «колора-

тура» — ось лише декілька прикладів неологізмів Ю. Андруховича, розшифрування яких вимагає від читача додаткового напруження і, як мінімум, уважного вчитування в основний текст, що вже є сугестивною метою, котру навряд чи можна опротестувати.

б) Інтимізація викладу. Вона найчастіше в есе виражається у формі безпосереднього звернення до адресата та ідентифікації з ним автора. Вона експлікується особистими займенниками я-ми, комплексами питання-відповідь та імперативами різного рівня. Однак ця тактика по-своєму реалізується в Ю. Андруховича. Він украй рідко звертається до читача, натомість активно використовує фігуру риторичного відречення. Андрухович в творах часто звертається до своїх опонентів з низкою послідовних питань, на які сам, наче разом з аудиторією, і відповідає. Звернення належить до фігур діалогізму: воно є прийомом, за допомогою якого монологічне мовлення постає в діалогічній формі, але якої-небудь специфічної словесної конструкції звернення немає. Часто звернення будується за допомогою фігури виділення — анафори займенника «хто», але може в конструктивному відношенні будуватися інакше. Ось приміром есей, присвячений Едуарду Лімо- нову. Тут автор міркує про те, чи варто засуджувати людину, яка мислить не так, як діюча влада в Росії. Він пише: «А як у мене з ісламськими фундаменталістами? А ніяк. Хоч, напевно, коли б вони мною зацікавилися, то швидше за все те, що я думаю про світ, як і те, що намагаюся в ньому робити, вони визнали б злочином і по змозі замочили б мене де-небудь згідно з вимогами джихаду. («І добре б зробили», — напише у відгуку майбутній Читач цього тексту, на що в мене, власне кажучи, відсутні якісь більш-менш поважні контраргументи).

Але чому тоді в цьому протистоянні я підсвідомо співчуваю тим ісламістам якимось більше? Може, тому, що вони беруть на себе функцію опору, без якого не буває нічого? Прагнуть довести «можливість неможливого»? Чи, як сформулював це після 11 вересня Салман Рушді, «"вищість світу невидимого над світом видимим"? Отак десь і з Лімоновим» [5, 10].

Ми бачимо, що в тексті активно функціонують фігури відречення, відтак створюється ілюзія того, що автор не сам безапеляційно декларує свою позицію, а у своєрідний спосіб веде діалог з читачем. Насправді йдеться про монолог, однак у читача виникає думка про обмін поглядами, а не про категоричне висунення позиції, тож авторська настанова вплинути на читача постає дієвою, активною.

Отже, проаналізовані сугестивні прийоми в публіцистиці Ю. Андруховича свідчать про високий рівень її впливовості, котрий потребує подальшого осмислення й вивчення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Андрухович Ю.* В один із днів наприкінці серпня. / Ю. Андрухович // День. - 1997. - № 150. - С. 1.
2. *Андрухович Ю.* Імперія чи смерть? / Ю. Андрухович // День. — 1997. — № 61. — С. 12.
3. *Андрухович Ю.* Одна з тисячі або тисяча перша / Ю. Андрухович // Дзеркало тижня. — 2004. — № 27. — С. 4.
4. *Андрухович Ю.* Орган, яким люблять / Ю. Андрухович // Дзеркало тижня. — 2003. — № 47. — С. 10.
5. *Андрухович Ю.* Останні поети / Ю. Андрухович. Дезорієнтація на місцевості. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2006. — С. 10.
6. *Андрухович Ю.* Про неможливість любові / Ю. Андрухович // Дзеркало тижня. — 2003. — № 39. — С. 12.
7. *Андрухович Ю.* Серпень, жага узагальнень / Ю. Андрухович // День. — 1998. — № 151. — С. 10.
8. *Андрухович Ю.* (У) мовний вопріс / Ю. Андрухович // Дзеркало тижня. — 2005. — № 3. — С. 4.
9. *Андрухович Ю.* Швейцарська Швейцарія / Ю. Андрухович // Дзеркало тижня. — 2004. — № 29. — С. 7.
10. *Болтаева С. Б.* Ритмическая организация суггестивногно текста : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / С. Болтаева. — Екатеринбург, 2003. — 20 с.
11. *Гальперин И. С.* Стилистические средства звуковой организации высказывания [Электронный ресурс] / И. Гальперин. — Режим доступа : http://www.prekrasnakraina.com/my_english/galperin/ аИЙегаиоп.Ыш
12. *Гройс Б.* Под подозрением. Феноменология медиа / Б. Гройс. ; пер. с нем. А. Фоменко. — М. : Художественный журнал, 2006. — 256 с.
13. Інший формат. Ю. Андрухович. Вид. 3. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. — 60 с.
14. *Осадча Ю. Б.* Его-белетристика як жанр: поетика і функції (на матеріалі японської та української прози) : автореф. дис.... канд. філол. наук : спец. 10.01.06 / Ю. В. Осадча. — К., 2006. — 20 с.
15. *Славянская Н. Б.* Реализация функции воздействия в тексте эссе : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Н. Славянская. — СПб., 2009. — 20 с.